

načela vezanosti parničnog suda osuđujućom kaznenom presudom

Davor Bubalo¹

Sažetak: u članku se prikazuju kaznene presude, vezanost parničnog postupka osuđujućom presudom u kaznenom postupku, kao i nastanak načela i razlozi njegova donošenja te stogodišnja povijest načela

Ključne riječi: načelo vezanosti, razvoj parničnog prava, kazneni postupak, djelovanje kaznene presude na parnični postupak

1. UVOD

Učinak kaznene presude u parničnom postupku, odnosno vezanost parničnog suda osuđujućom presudom kaznenog suda – načelo je parničnog prava koji je na području zemalja bivše Jugoslavije na snazi više od sto godina. Razlozi za njegovo donošenje i usvajanje u prošlosti, razlozi za njegovu daljnju primjenu ili promjenu u budućnosti, tema su ovoga seminarskog rada.

Zakon se može tumačiti na više načina, a jedan je od njih korištenje povijesne metode koja se temelji na povijesnoj pozadini i podrijetlu razvoja prava prilikom priprema zakona, kako bi se razjasnio pravi smisao zakona.

Bez utvrđivanja povijesnih razloga za donošenje ovoga načela u 19. stoljeću, ne može se doći ni do pravilnog zaključka o budućnosti i mogućnosti primjene ovog načela u 21. stoljeću, poznatom kao stoljeću primjene starih, ali i stoljeću primjene novih pravnih načela.

Građanskopravna i kaznena odgovornost, pored nekih zajedničkih dodirnih točaka, danas se razlikuju po mnogim pravnim pitanjima; širini kruga primjene, izvornosti i svrhe, identiteta odgovornosti i procesnopravnih učinaka, tako da se

¹ Dr. sc. Davor Bubalo, odvjetnik, partner u odvjetničkom društvu Grgić & partneri, Zagreb, Ul. grada Vukovara 282, davor.bubalo@grgic-partneri.hr

može govoriti o dvije različite cjeline.²

U povijesti gotovo i nije postojala razlika između ovih dvaju postupaka, ali je s vremenom došlo do podjele sudskih postupaka.³ Unatoč današnjem razlikovanju, teoretičari su od 1956. god. u literaturi parničnog prava odnos kaznenog i parničnog prava oduvijek objašnjavali potrebom da se ova dva pravna sustava povežu kroz načelo vezanosti parničnog suda kaznenom presudom, odnosno traženjem da parnični sud ne može odlučivati o odgovornosti počinitelja kaznenog djela kada je o istom već odlučio kazneni sud.⁴ Presudi kaznenog suda određen je tako značaj prethodnog pitanja.⁵

Iako u građanskim stvarima sudovi odlučuju o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, a u kaznenim o počinjenju kaznenog djela, činjenični supstrat u ova dva postupka može biti isti.⁶

Sporna je vezanost parničnog suda kaznenom presudom kada sudionici ovih dvaju postupaka nisu isti, tako da se problemsko pitanje odnosi na mogućnost osporavanja učinka kaznene presude, točnije rečeno učinka vezanosti u parnici koja se vodi protiv osobe koja nije ni sudjelovala u kaznenom postupku.⁷

Prihvatanjem Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁸, države su preuzele obvezu da svoj ustavnopravni poredak, zakonodavstvo i pravnu praksu prilagode zaštiti prava iz Konvencije, pa tako i jamstvo poštenog suđenja iz čl. 6.⁹, koje u sebi ujedinjuje temeljna procesna ljudska prava - pravo na pristup sudu, procesnu ravnopravnost, javno i kontradiktorno suđenje te pravo na dokaz i saslušanje.¹⁰ Na taj je način razvoj prava doveo do toga da se u građanskom postupku odlučuje o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, ali tako da se tom istom čovjeku i građaninu omogući pravo na pošten postupak.

Pri tome se ne smije zanemariti ni razvoj kaznenog prava koje se, vezano i uz

2 S. Perović, Prirodno pravo i odgovornost, u: V. Petrov et al, Završni dokument : opšte konstatacije, uvodna reč, poruke / Kopaonička škola prirodnog prava, 24. susret, Kopaonik 13-17.12.2011., Beograd 2012.

3 D. Šago / M. Pleić, Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2/2012.

4 S. Zuglia, *Građanski parnični postupak FNRJ*, Školska knjiga, Zagreb, 1957., 34.

5 S. Triva/ M. Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 7.izd., Narodne novine, Zagreb, 2004.

6 *Ibid.*

7 Najbolji primjer takvih osoba jesu osiguravajuća društva koja se, za razliku od situacija u prošlosti, u najvećem broju slučajeva javljaju kao tuženici u postupcima naknade štete. Istima, primjerice, nije dozvoljeno iznijeti činjenicu da vozač - osiguranik tog osiguravajućeg društva koji je pravomoćno osuđen kaznenom presudom u postupku u kojem je samo on kao okrivljenik sudjelovao - nije odgovoran za prometnu nesreću.

8 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - EK, Rim, 4.11.1950., Narodne novine, *Međunarodni ugovori*, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10.

9 Čl. 6. EK „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.“

10 A. Uzelac, Pravo na pošteno suđenje: opći i pravni aspekti čl. 6. St.1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u I. Radočić (ur.), *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011.

temu ovoga rada, pokazuje kroz institut sporazuma o priznanju krivnje¹¹, a kojim se prvenstveno zadovoljavaju interesi države i okrivljenika. Međutim, takvi sporazumi, koji imaju status presude¹² jer su potvrđeni od strane kaznenog suda, nemaju autoritet da djeluju na druge kaznene presude, što je stav međunarodne kaznene prakse izražene kroz odluke Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju po kojem su presude koje se temelje na sporazumu stranaka i priznanju – nepouzdati izvor utvrđenih činjenica¹³.

2. RAZVOJ PARNIČNOG PRAVA NA PODRUČJU BIVŠE JUGOSLAVIJE

2.1 Zakoni od 1918. do 1941. na području bivše Jugoslavije

Prije nastanka prve jugoslavenske države, ujedinjena područja primjenjivala su različite pravne sustave, a čak su se i nakon nastanka Kraljevine SHS 01.12.1918. god. relativno dugo na njezinim područjima primjenjivala različita pravila građanskih sudskih postupaka jer je Kraljevina bila heterogena država s različitim povijesnim, nacionalnim, vjerskim i pravnim naslijeđem koje je bilo obilježeno postojanjem različitih izvora prava.¹⁴

Do unifikacije je došlo tek 13.07.1929. godine donošenjem Zakonika o sudskom postupku u građanskim parnicama¹⁵, a koji je na snazi na većini područja od 01.01.1932. godine. Isti je gotovo prepisan zakon autora Franza Klaina¹⁶ koji je pod nazivom Zivilprozessordnung u Austriji donesen 1895.godine¹⁷, a takav skoro pa prepisani zakon bio je rezultat relativno kasnog preuzimanja austrijskog zakonskog teksta u vrijeme kad je ovaj već počeo zastarijevati.¹⁸

Zanimljivi su i povijesni događaji koji su prethodili donošenju Zakona iz 1929. god., posebno okolnost koja se odnosi na monarhističku diktaturu koju je 6. siječnja 1929. u Kraljevini SHS uveo kralj Aleksandar I. Karađorđević i kada je raspušten parlament, zabranjen rad svih političkih stranaka, sindikata i slično, zabranjeni politički skupovi, uvedena stroga cenzura, a promijenjeno je i ime države u Kraljevina Jugoslavija.¹⁹

Unatoč diktaturi, odnosno baš zbog diktature kojom se izbjegla dugotrajna

11 Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske – ZKP RH, *Narodne novine* br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine – ZKP FBiH, *Službene novine FBiH*, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 8/13 i 59/14.

12 Zakon o kaznenom postupku RH, čl.361., *Narodne novine*, br. 145/13.

13 Z. Đurđević, *Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol.16, br.2., Zagreb, 2009.

14 M. Krešić, *Javno bilježništvo na hrvatsko-slavonskom pravnom području : 1859.–1941.*, *Časopis za suvremenu povijest*, 1/2010.

15 Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama - Zakon iz 1929, *Službene novine*, br.179/29.

16 *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod, Zagreb, 2009., „ Franz Klein Franz, austrijski pravnik (Beč, 24. IV. 1854. – Beč, 6. IV. 1926.). Na konzularnoj akademiji u Beču predavao pravne predmete (1887–96), a na Bečkom sveučilištu od 1885. Rimsko pravo i Građansko procesno pravo. Od 1891. djelovao i u Ministarstvu pravosuđa, gdje je vodio značajne zakonodavne projekte; ministar 1906–08. i 1916. Autor vrlo modernog austrijskog Zakonika o građanskom parničkom postupku (*Zivilprozessordnung*, 1895), kojega su načela znatno utjecala i na jugoslavenske zakonike (1929., 1956., 1976) te vrijedeće hrvatsko građansko procesno pravo.“

17 Zivilprozessordnung – ZPO, RGBI br.1895/13.

18 V. Rakić-Vodinić et al, *Promene građanskog parničnog zakonodavstva u Srbiji*, Beograd, 2004.

19 N. Engelsfeld, *Povijest hrvatske države i prava : razdoblje od 18. do 20. stoljeća*, 3. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2006.

parlamentarna procedura, u tom su razdoblju izvršena brojna ujednačavanja propisa te su doneseni jedinstveni Krivični zakonik, Zakonik o sudskom krivičnom postupku, Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama.²⁰

2.2 Zakoni od 1941. do 1956.

Početak Drugog svjetskog rata, osim životnog, nesporno je izazvao i pravni kaos na području bivše Kraljevine. Država je podijeljena između šest vojnih sila, svaka je na svom teritoriju provodila svoje zakone, a pri tome je i na oslobođenom dijelu države partizanski pokret počeo s organizacijom vlasti te je u veljači 1942. godine Vrhovni štab donio tzv. „Fočanske propise” kojima je, među ostalim, Narodno oslobodilačkim odborima dana sudska vlast, a za potrebe parničnog postupka tada su doneseni „Zadaci i ustrojstvo Narodnooslobodilačkih odbora” kojima se određuju način i granice postupanja sudskih organa u građanskim postupcima.²¹

Krajem Drugog svjetskog rata, odluka Predsjedništva AVNOJ-a (kao predstavničkog i zakonodavnog tijela) 3. veljače 1945. godine²² postaje primarni izvor novog pravnog sustava, a ista je ukratko određena trima načelima: ukidaju se i proglašavaju nevažećim svi pravni propisi doneseni od okupatora i njihovih pomagača za vrijeme okupacije, ukidaju se svi pravni propisi koji su bili na snazi u vrijeme neprijateljske okupacije, ako su u suprotnosti s tekovinama narodnooslobodilačke borbe, ostaju na snazi rješenja i presude sudskih vlasti u građanskim parnicama koji su doneseni u vrijeme okupacije, ako se ne kose s tekovinama NOB-a.²³

Na sličan je način Zakonom o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 06.04.1941.god. i za vrijeme neprijateljske okupacije od 23.10.1946. god.²⁴ određeno da se zakoni koji su bili na snazi do 06.04.1941. mogu primjenjivati kao pravna pravila pod uvjetom da ta materija nije propisana i da su navedeni zakoni u skladu s novim poretком socijalističke Jugoslavije.²⁵

Nakon završetka rata, započeo je rad na novom, cjelovitom zakoniku za cijelo građansko procesno pravo. Nacrt zakonika sastavio je profesor zagrebačkog Pravnog fakulteta Srećko Zuglia, rad na nacrtu preuzeli su profesori Borivoj Poznić i Siniša Triva, a zbog brojnih odbijanja i kritika od strane Saveznog izvršnog vijeća (koje je imalo status Vlade), odustalo se od ideje cjelovitog zakonika²⁶ tako da je tekst Zakona o parničnom postupku predan Narodnoj skupštini tek početkom 1956.²⁷

20 D. Čepulo, *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.

21 M. Sedlo, *Razvoj građanskog parničnog procesnog prava u SFRJ*, Pravnik, br.93/2015.

22 Odluka predsjedništva AVNOJ-a, *Službeni list FNRJ* 4/45

23 N. Engelsfeld, 429.

24 Zakon o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 06.04.1941.god. i za vrijeme neprijateljske okupacije, *Službeni list FNRJ* 86/46.

25 S.Triva / M.Dika, 36.

26 M. Sedlo, 60.

27 S. Zuglia, *Građanski parnični postupak FNRJ*, Školska knjiga, Zagreb, 1957.

2.3 Zakoni od 1956. do 1991.

Nakon Drugog svjetskog rata prvi novi izvor parničnog prava bio je Zakon o ubrzanju parničnog postupka pred redovnim sudovima²⁸ iz 1955, a prvi potpuni izvor – Zakon o parničnom postupku iz 1956.²⁹ Ovaj ZPP bio je donekle utemeljen na jugoslavenskom Zakonu iz 1929. godine, a time i na austrijskoj građanskoj sudskoj proceduri te predstavlja temelj građanskog postupka kakvog i danas znamo.³⁰

Donošenjem Ustava SFRJ 1974. godine razgraničene su zakonodavne kompetencije između federacije s jedne strane i federalnih jedinica s druge strane, ali osnovni izvor³¹ parničnog prava postao je Zakon koji je donesen 24.12.1976.godine.³²

Unatoč činjenici da su svi ovi Zakoni doneseni u razdoblju od po dvadesetak godina, isti su nastajali kao rezultat nekakve žurbe i hitne potrebe da se postupak normira, a rad na pripremi svih zakona karakterizirala je brzina u radu i zahtjev da se riješe različiti aktualni pravno-politički problemi koji nisu uvijek bili u sferi procedure već u sferi organizacije parničnog prava. No svi autori koji su iznosili različite teoretske i praktične probleme suglasni su da su dotadašnji zakoni u cjelini bili dobar zakonski tekst.³³

3. DJELOVANJE KAZNE PRESUDE NA PARNIČNI SUD DO 1956.

Ovaj zakonski tekst temelj je načela vezanosti koji i danas ne samo poznajemo već i prakticiramo, a čak se i koristi izraz vezanost koji je upotrijebio tvorac ZPO-a Franz Klein. "Građanski sudac treba upotrijebiti već donijetu kondemnatornu krivičnu presudu, to je nešto sasvim drugo nego što bi bilo kad bi trebalo da on izazove takvu presudu, da bi se njome vezao – Klajn" citat je iz udžbenika *Komentar građanskog parničnog postupka* ³⁴ Georga Neumanna, predsjednika senata Višeg zemaljskog suda u Beču.

Njegov "Komentar" doveden je u tijesnu vezu s tvorcem austrijskih procesnih zakona Franzom Kleinom te je uvelike doprinio uspjehu Klaineovog djela koje je prihvaćeno od strane tadašnjeg zakonodavca.³⁵

Upravo zbog toga je u Zakonu iz 1929. godine § 364., navedeno: "Kad odluka o spornoj stvari zavisi od dokaza i uračunljivosti izvesnog krivičnog dela, onda je sud vezan za sadržinu pravnosnažne osuđujuće presude kazneog suda, ukoliko se ta presuda odnosi na dokaz i uračunljivost dotičnog krivičnog dela."

28 Zakon o ubrzanju parničnog postupka pred redovnim sudovima, *Službeni list FNRJ* 19/55.

29 Zakon o parničnom postupku - ZPP 56, *Službeni list FNRJ* 4/57.

30 Rakić-Vodinelić, Vesna, 84.

31 S.Triva / M.Dika, 37.

32 Zakon o parničnom postupku - ZPP 76, *Službeni list SFRJ* 4/77.

33 G. Stanković, Pripremanje promena Zakona o parničnom postupku, *Analiz Pravnog fakulteta u Beogradu*, br.1-2, Beograd, 2004.

34 G. Neumann, *Komentar građanskog parničnog postupka*, knjiga 1, 4. izd., preveo S. Gregović, Beograd, 1935.

35 D. Arandelović, Predgovor, u G. Neumann, *Komentar građanskog parničnog postupka*, knjiga 1, 4. izd., preveo S. Gregović, Beograd, 1935.,3.

Zanimljivo je da se u ovom dijelu odstupilo od izvornog teksta normiranog § 268. ZPO-a tako da je dodan dio "u koliko se ta presuda odnosi na dokaz i uračunljivost dotičnog krivičnog dela", a razlog tome je jasnija stilizacija iz koje će se razabrati vezanost građanskog suda samo ako se presuda odnosi na dokaz i pitanje uračunljivosti prilikom počinjenja kaznenog djela.³⁶

Valja napomenuti i prvi sada vidljivi „izuzetak“ od pravila vezanosti parničnog suda koji se odnosio na slučaj kada je više osoba osuđeno da su zajedničkom radnjom nanijeli štetu, s obzirom je sud bio obvezan izvoditi dokaze da je tuženik baš onaj koji je zaista izvršio radnju kojom je nanijeta šteta, a na kojoj se temelji tužba za naknadu štete³⁷.

Dakle, parnični sud je bio vezan uz sadržaj pravomoćne kaznene presude samo ako je odluka građanskog suda ovisila o dokazanoj kaznenoj radnji koju je izvršila određena osoba (nije bilo dovoljno da je postojanje kaznene radnje samo od odlučujućeg utjecaja), a presuda kaznenog suda odnosila se samo na ovu radnju.³⁸

Naslanjanje ovog članka, kao i cijelog Zakona iz 1929.godine, jasno je iz samog "Komentara" Georga Neumanna, ali i drugih pravnih teoretičara toga vremena (npr. Ante Verona, Srećko Zuglia), jer se u svim objavljenim zakonskim komentarima ispod zakonske norme nalazi napomena kojom se ukazuje na važeću normu austrijskog građanskog parničnog prava. Tako je i ispod teksta ovog zakonskog članka stajala obavijest „ (§ 268. a. gr. p. p.) “ ili „ Vidi § 268. a.gpp. “.

Još je zanimljivija sudska praksa kojom se kroz praktične primjere objašnjava djelovanje presude kaznenog suda pa se kao slučajevi navode: obaveza naknade štete zbog zavođenja i obeščaćenja izvršenog uz obećanje vjenčanja koje nije ispunjeno (Vrhovni sud u Beču Rv. 876/28 od 27.12.1928.) te razvodni razlog preljuba koji nije morao biti dokazan kaznenom presudom (Vrhovni sud u Beču Rv I 993/13 od 11.11.1913.god.).

Razumijevajući razloge donošenja ovog instituta u Austriji, tumačeći zakon povijesnom metodom, lako je naći razloge uvođenja pravila vezanosti, a koji su sadržani u obrazloženju zakonskog prijedloga Vlade iz 1893.godine. Istima se utvrđuje da se ne može smatrati nužnim niti poželjnim da se nakon već provedenog kaznenog postupka ponavlja cjelokupni postupak iznošenja dokaza pred građanskim sudom, čime se preispituje kazneni postupak od strane suca građanskog suda, čime bi bio zanemaren institut porote, ugrožena pravna sigurnost, poljuljano povjerenje u pravednost, s obzirom je dokazni postupak u kaznenom postupku toliko prodoran i slobodan da je kazneni sudac upoznat s procjenom činjeničnog stanja i utvrđivanjem okolnosti te se u njegovu odluku o istinitosti ili neistinitosti činjenica ključnih za proces mora imati puno povjerenje.³⁹

36 A. Verona / S. Zuglia, *Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama*, Tisak Jugoslovenske štampe, Zagreb, 1930.

37 G. Neumann, *Komentar građanskog parničnog postupka*, knjiga 2, 4. izd., preveo S. Gregović, Beograd, 1935.

38 *Ibid.*

39 Ustavni sud Austrije, presuda US Austrije, presuda br. G73/89 od 12.10.1990. godine, broj zbirke 12504.

Pri tome je jedan te isti sudac sudio u kaznenim i parničnim postupcima, a materijalno pravni propisi na koji su se odnosile građanske presude bio je Opći građanski zakonik (OGZ).⁴⁰

Automobili su bili izuzetak, propisi o sigurnosti prometa šturi, ali za to vrijeme praktični, za što je najbolji primjer činjenica da je istovremeno u Engleskoj⁴¹ bilo regulirano da ispred svakog automobila mora ići čovjek koji će mahati crvenom zastavom i zvonom i tako upozoravati na dolazak "čudovišta na četiri kotača", dok je pojava prvog automobila u Zagrebu 1901. godine praćena povikom "Bešte ljudi-ide auto!"⁴²

4. DJELOVANJA KAZNE NE PRESUDE NA PARNIČNI SUD U ZAKONIMA NAKON 1956.

ZPP iz 1956. godine, u odredbi člana 11. st. 3., nomotehnički je kao dio koji se odnosi na prethodno pitanje, propisao učinak kaznene presude na način koji je i danas na snazi u većini država bivše Jugoslavije: "U parničnom postupku sud je u pogledu postojanja krivičnog djela i odgovornosti učinioce vezan pravnosnažnom presudom krivičnog suda kojom je optuženi proglašen krivim."

Autori zakona o svrsishodnosti ovog pravila nisu uopće raspravljali jer je smatrano da djelovanje kaznene presude u parnici ne predstavlja problem te da isto pitanje ni ne može biti drugačije riješeno.⁴³

Pojedini autori⁴⁴ protivili su se načelu vezanosti te su smjelo predlagali samostalnost parničnog suda tvrdnjom da vezivanjem uz kaznenu presudu ne jača nego slabi autoritet suda, ali su u svojim shvaćanjima ostali usamljeni.⁴⁵ Prihvaćenu normu, sadržajno kratku, pratila su suprotstavljena stajališta sudske prakse samo o opsegu ove vezanosti, prvenstveno o nepostojanju učinka oslobađajuće presude i o opsegu visine štete koja bi bila utvrđena u kaznenoj presudi, s obzirom je jedino u bivšoj državi postojao ovakav okvir koji nije sadržavao precizniju odredivost opsega vezanosti građanskog suda.⁴⁶

Dvojbu je donekle riješio Vrhovni sud Jugoslavije zauzimanjem stava da se radi o izuzetku od pravila slobodne ocjene dokaza, a s obzirom se radi o izuzetku, valja ga tumačiti restriktivno tako da se njegovo značenje ogleda u tome da tuženik ne može osporavati da je odgovoran za kazneno djelo.⁴⁷ Na taj je način Vrhovni sud prvenstveno učinak kaznene presude vezao uz pitanje njezina autoriteta⁴⁸, s obzirom na to da u jednom pravnom sustavu ne mogu o jednom te istom događaju postojati dvije različite, međusobno kontradiktorne presude te je zabranjeno da kazneni sud bude demantiran odlukom drugog suda koji nije

40 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch- OGZ, JGS Nr. 946/1811.

41 Motor Car Act 1903, 3 Edw.7, c. 36.

42 V. Valjak, *Bešte ljudi-ide auto: povijest automobilizma u Hrvatskoj*, Citroen klub Croatia, Zagreb, 2012.

43 B. Poznić, Uticaj krivične presude na parnicu, *Anal. Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1-3, 1991.

44 S. Jakšić, Osnovni principi naknade štete u našem pravu, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br.2, 1952.,

45 B. Đurić, Uticaj krivične presude na parnični postupak, magistarski rad, Pravni fakultet u Podgorici, 2002.

46 D. Jakovljević, Pravno dejstvo krivične presude u parnici za naknadu štete, *Pravni život*, br. 3, 1968.

47 *Zbirka sudskih odluka Vrhovnog suda Jugoslavije*, knj. 4. sv.2., odluka 223, 1959.

48 B. Poznić, *Građansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1965.

kazneni jer bi to bilo poniženje za ugled ovog prvog.⁴⁹

Osim ovoga razloga, teoretičari su se za opravdanje ovakvog principa vezanosti pozivali i na razloge pravne sigurnosti, interesa pravosuđa, interesa oštećenog, ali i tradiciju⁵⁰ čime se očito mislilo na pravnu praksu koja je preuzeta iz Austrije. ZPP iz 1976. godine preuzeo je odredbu prethodnog teksta zakona time da ju samo premjestio iz čl.11., u čl. 12. st. 3., a tekst pod istim brojem članka i stavka je na snazi i danas u većini zemalja.

5. DJELOVANJA KAZNE NE PRESUDE NA PARNIČNI SUD U ZAKONIMA NAKON 1992.

Raspadom Jugoslavije, nove su države zakonima o preuzimanju zakona integrirali tekst ZPP-a iz 1976. u svoj pravni sustav tako da je u svima smisao učinka kaznene presude ostao isti.

Hrvatska je princip vezanosti regulirala čl.12. st.3., ZPP-a⁵¹ u kojem je navedeno: "U parničnom postupku sud je u pogledu postojanja kaznenog djela i kaznene odgovornosti učinio vezan za pravomoćnu presudu kaznenog suda kojom se optuženik oglašava krivim". Naime, smatra se da je pravosudni sustav jedinstvena cjelina pa je nedopustivo da tijela istog sustava različito sude o istim pravnim pitanjima.⁵² Ova teza, uz pozivanje na autoritet presude i suda koji ju je donio, temelj je pristaša daljnje opstojnosti načela vezanosti parničnog suda kaznenom presudom time da se vezanost pokušava proširiti i na presude prekršajnog suda argumentima da su ti sudovi - sudovi kao i kazneni⁵³, a da se neveznost parničnog suda za pravomoćnu odluku prekršajnog suda možda i mogla opravdati u vrijeme kada su isti imali status upravnih tijela.⁵⁴

Identični zakonski tekst, a također u čl.12.st.3. na snazi je u Makedoniji⁵⁵, FBiH⁵⁶, dok je u Crnoj Gori⁵⁷ reguliran kroz čl.15., ali kroz istovjetnu normu. Slovenija je zakon⁵⁸ prvi put od samostalnosti objavila 15.04.1999.godine, a on je na snazi od 14.07.1999.godine. Vezanost parničnog suda regulirana je u tom zakonu čl. 14. koji glasi: „Kada se tužbeni zahtjev temelji na istom činjeničnom stanju na temelju kojeg je već odlučeno u kaznenom postupku, sud je vezan pravomoćnom osuđujućom presudom donesenom u kaznenom postupku, samo u pogledu

49 B. Poznić (1991.), 253.

50 B. Građanski, Odnos štete iz osuđujuće krivične presude i parnice de lege late i de lege ferenda, *Glasnik APV*, br.6, 1963.

51 Zakon u parničnom postupku, *Službeni list SFRJ* 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, *Narodne novine* 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014.

52 S.Triva / M.Dika, 86.

53 J. Matić, Vezanost parničnog suda kaznenom i prekršajnom odlukom, *Informator*, 5/2007., 6.

54 Z. Kaleb, *Djelovanje kaznene presude na parniči postupak*, Vizura, Zagreb, 2008.

55 Zakonot za parničnata postapka Republike Makedonije, *Služben Vesnik*, br.79/05; „Vo parničnata postapka sudot vo pogled na postoeveto na krivično delo i krivična odgovornost na storitelot e vrgan za pravosilnata presuda na krivičniot sud so koja optuženiot se oglasuva za vinoven.“

56 Zakon o parničnom postupku FBiH, *Službene novine federacije BiH*, broj 53/03, 73/05, 19/06.

57 Zakon o parničnom postupku Crne Gore, *Službeni list RCG*, br. 22/2004 i 76/2006, US RCG, U br. 78/04 i 102/04 – 28/2005-31.

58 Zakon o pravdnem postupku Republike Slovenije, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/77, 6/80, 20/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 14/88, 57/89, 20/90, 27/90, *Uradni list RS*, br. 19/94 i 26/99.

postojanju kaznenog djela i kaznene odgovornosti počinitelja.⁵⁹ U Srbiji je Zakonom o izmjenama i dopunama ZPP-a⁶⁰ iz 2014. god., tekst odredbe čl. 13. identičan svim već gore citiranim zakonima.

Međutim, ovim ZIDZPP-om iz 2014., brisane su odredbe Zakona o parničnom postupku iz 2011.god.,⁶¹ a u kojim se prvi put na prostorima bivše Jugoslavije mijenja odredba učinka kaznene presude.

Na ovu promjenu utjecao je i stav austrijske pravne znanosti. Iako se pravilo vezanosti u sudskoj praksi nalazi u presudama od 1859.godine,⁶² austrijski teoretičari tijekom 20. stoljeća ovom problemu nisu prilazili na način kao i naši koji su smatrali da učinak kaznene presude u parnici ne predstavlja problem jer ne može ni biti drugačije propisano.⁶³

Treći kongres austrijskih pravnika održan je 1967. godine, a podnositelj glavnog mišljenja izjasnio se za napuštanje odredbe o obveznoj snazi osuđujuće kaznene presude te za uvođenje odredbe po kojoj u parnici važi oboriva pretpostavka da je takva presuda točna, a takvo mišljenje prihvatila je većina izlagača.⁶⁴ Na taj su način teoretičari, većinom, prihvatili princip nevezanosti jer bi parnični sud kaznena presuda obvezivala samo ako tuženik ne obara njenu točnost.⁶⁵

Ipak, vezanost parničnog suda trajala je daljnjih dvadesetak godina, točnije do 1990.godine, kada je Ustavni sud donio presudu⁶⁶, kojom je ukinuo zakonsku odredbu § 268. ZPO-a proglašavajući je protuustavnom jer je u očitoj suprotnosti s čl. 6. EK kojom se svakom osigurava pravo da ga sasluša neovisan i nepristran sud koji treba donijeti odluku o zahtjevu i obvezi u građanskoj parnici.

Presudom se jasno utvrđuje da onoj osobi koja u građanskoj parnici ne može dovesti u pitanje dokaze, jer je sud vezan za presudu iz kaznenog postupka kojem ona iz pravnih ili stvarnih razloga nije mogla pristupiti, nije omogućeno pravično saslušanje od strane neovisnog i nepristranog suda što je u očitoj suprotnosti s čl. 6. EK.⁶⁷

U Srbiji je prihvaćanjem Zakona o parničnom postupku od 28.09.2011.god., koji je stupio na snagu 01.02.2012.,⁶⁸ odredbom čl.14. regulirano: "U parničnom postupku *protiv učinioca kaznenog djela* sud je u pogledu postojanja kaznenog djela i kaznene odgovornosti učinioca vezan za pravomoćnu presudu kaznenog suda kojom se optuženik optužava krivim".

59 "Kadar temelji tožbeni zahtevak na istem dejanskom stanju, na podlagi katerega je že bilo odloženo v kazenskem postopku, je sodišče vezano na pravnomočno obsodilno sodbo, izdano v kazenskem postopku, samo glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca."

60 Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, broj 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014.

61 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku – ZIDZPP, *Službeni glasnik* br. 53/14.

62 Rješidba Vrhovnog suda u Beču od 13.11.1859.god., „ Ono što je ustanovljeno u kaznenom osudom ima se smatrati potpunim dokazom i u građanskoj parnici “.

63 B. Poznić (1991.), 259.

64 B. Đuričin, (2002.), 41.

65 B. Đuričin, Neki problemi uticaja krivične presude na parnicu po tužbi iz istog događaja, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Kultura, Beograd, vol. 40, br. 2-3, 2002.

66 Ustavni sud Austrije - presuda UŠ Austrije, presuda br. G73/89 od 12.10.1990. godine, broj zbirke 12504.

67 *Ibid.*

68 Zakon o parničnom postupku, ZPP 2011, *Službeni glasnik RS*, br. 72/11.

U obrazloženju zakona jasno se navodi kako pravomoćna kaznena presuda u parnici ne proizvodi učinak prema osobi koja nije imala mogućnost ili pravo sudjelovanja u kaznenom postupku u kojem je ta odluka donesena⁶⁹, a što se u praksi najčešće odnosilo na osiguravatelje koji su bili tuženi u parničnom, a bez prava na sudjelovanje u kaznenom postupku.⁷⁰ Više je razloga za ovu promjenu.

Prvi, presuda US Austrije uzrokovala je nove teoretske rasprave koje su rezultirale kritikama koje se počele dolaziti iz znanstvenih krugova, a koje su bile toliko oštre da su vezanost građanskog suda uspoređivale s podčinjenošću roba, načelo proglašavali formalnim pravilom, a sadržaj vezanosti, „ogoljavali do kostiju“.⁷¹ Pri tome je ovaj stav izrečen od strane parničnih teoretičara, stvaratelja udžbeničke literature koja su snagom autoriteta utjecali na dugogodišnju praksu sudova⁷² i po kojima je do tada osuđujuća kaznena presuda utjecala ne samo na presudu u parnici koja se vodi između osobe koja je oštećeno kaznenim djelom i osuđene osobe, već i prema onoj parničnoj stranci koja nije sudjelovala u kaznenom postupku. Slični zaključci nalaze su i u stručnim člancima i udžbenicima objavljenim u Sloveniji⁷³, Crnoj gori⁷⁴ te Bosni i Hercegovini⁷⁵.

Drugi, radna skupina koja je pripremila izmjene i dopune ZPP-a, u postupku njegovog usuglašavanja s Ustavom Republike Srbije (2006.) predložila je izmjenu čl. 13. ZPP-a s ciljem njegova usuglašavanja s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava (EK).⁷⁶

Važno je naglasiti da je zakonodavac prije prihvaćanja zakonskog teksta, nacrt zakona uputio Vijeću Europe čiji su pravni stručnjaci iznijeli niz primjedbi, međutim niti jedna od njih se nije odnosila na promjenu načina vezanosti parničnog suda kaznenom presudom, čime su očito istu smatrali usklađenu s europskim standardima, naročito EK.⁷⁷ U obrazloženju prijedloga zakona navodi se kako je ovakvo rješenje doneseno pod utjecajem odluke US Austrije, a izričito se navodi da bi daljnje vezivanje kaznenom presudom osiguravajućim društvima onemogućilo pravo na pristup sudu, čime bi bila počinjena povreda čl.6. EK.⁷⁸

Međutim, sedam mjeseci nakon što je zakon stupio na snagu, 11.09.2012., Ministar pravde i državne uprave donosi odluku o osnivanju radne skupine za izradu radnog teksta Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a, a sve na temelju općenitog obrazloženja⁷⁹ kojim se poziva na primjedbe javnosti i građana na važeći zakon. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom

69 Prijedlog zakona o parničnom postupku, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-.872.html> (09.03.2015.)

70 N. Cvjetičanin, Komentar Zakona o parničnom postupku, <http://www.besplatnapravnapomoc.rs/prilozi> (09.03.2015.)

71 B. Poznić (1991), 254, 257.

72 G. Stanković, Dejstvo presude krivičnog suda u parničnom postupku, *Pravni informator*, br. 9, 2008.

73 A. Galič, Obseg vezanosti na vmesno sodbo, *Pravnik*, br.7-9/1994.

74 B. Đuričin, (2002.), 75.

75 J. Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009.

76 G. Stanković (2008.), 12.

77 ZPP ekspertiza SE kolovoz 2011. godine, <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/news/vesti/zakon/>, (07.03.2015.)

78 Prijedlog zakona o parničnom postupku, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-.872.html>, 102. (09.03.2015.)

79 Rješenje Ministarstva pravde i državne uprave R.Srbije, br.119-00-9/2012-08 od 11.09.2012.

postupku⁸⁰ od 23. svibnja 2014.godine brisane se riječi čl. 13. „ protiv učinioca kaznenog djela“ i na taj je način vraćeno na snagu načelo vezanosti.

Presuda US Austrije utjecala je na pravnu teoriju u Sloveniji tako da je na temelju iste iznesen stav da je ovisnost o kaznenom uvjerenju ustavno prihvatljiva samo u slučaju ako je u parničnom postupku tuženik osoba koja je imala priliku sudjelovati kao okrivljenik u kaznenom postupku.⁸¹ Kao što je rečeno, u Sloveniji je zakonskom normom utvrđena vezanost parničnog suda, a što je i potvrđeno brojnom sudskom praksom.⁸²

Tako je i presudom Ustavnog suda iz 2004.godine potvrđeno ovo načelo time da je u parničnom postupku za naknadu štete, a koji se vodio upravo protiv te iste osobe koja je pravomoćno osuđena u kaznenom postupku, tuženik po prvi put iznio prigovor po kojem je on u nezgodi sudjelovao kao putnik, a ne vozač vozila, ali kako je tuženik u kaznenom postupku bio optužen u kaznenom postupku te imao mogućnost izjašnjavanja o svim činjenicama koje su bitne za donošenje odluke - odlučeno je da se ovim pitanjem ne treba baviti.⁸³

Međutim, važnost ove presude sastoji se u potvrdnom izdvojenom mišljenju sutkinje Wedam Lukić koja smatra da bi odredba o vezanosti na osuđujuću kaznenu presudu bez dvojbe bila ustavno sporna ako bi se uporabila protiv stranke koja nije sudjelovala u kaznenom postupku i zato što joj nije bila pružena mogućnost da se izjasni, a kao razlog ovog stava poziva se na odluku US Austrije.⁸⁴

Ustavni sud još uvijek nije odgovorio na pitanje je li načelo vezanosti u skladu s Ustavom, a kada se koristi u odnosu na osobe koje nisu stranke u kaznenom postupku, posebno kada je tuženik osiguravajuće društvo.⁸⁵

6. ZAKLJUČAK

Kao što je u uvodu rečeno, načelo vezanosti je na području zemalja bivše Jugoslavije na snazi više od 100 godina. Lako je razumjeti pravne i društveno-političke razloge uvođenja ovog pravila krajem 19.stoljeća u Austriji, a koje je prepisano u bivšoj državi i na snazi od donošenja Zakona iz 1929.godine.

Autoritetom presude kaznenog suda jača se autoritet pravosuđa, istražni princip u kaznenom postupku pruža maksimum mogućih jamstava za točno utvrđene činjenice o kojima ovisi presuda građanskog suda, a uvođenje zabrane različitog suđenja opravdano je činjenicom da kazneni sud ne bi bio demantiran odlukom drugog suda koji nije kazneni jer bi to bilo ponižavajuće za ugled ovog prvog.

80 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Službeni glasnik* br. 53/14.

81 A. Galič (1994.), 74-76.

82 Vrhovni sud Slovenije, II Cp 2158/2014 od 10.09.2014, <http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2012032113074> (10.03.2015.)

83 Ustavni sud Slovenije, Up-146/02 od 12.10.2004. <http://odlocitve.us-rs.si/documents/9c/07/up-146-02.pdf>, (10.03.2015.)

84 Ustavni sud Slovenije – potvrdno izdvojeno mišljenje sutkinje Wedam Lukić, Up-146/02 od 12.10.2004., <http://odlocitve.us-rs.si/documents/9c/07/up-146-02-lm-wedam.pdf>, (09.03.2015.)

85 D. Wedam Lukić, „Vmesna sodba, predhodna vprašanja in identična vprašanja vodškodninskih sporih“, u L. Ude (ur.), *Pravni letopis* 2012, Ljubljana, 2012.

Nekada je jedan te isti sudac sudio u kaznenim i parničnim postupcima, a uspoređujući tadašnje sudske postupke naknade štete s današnjima, očita je razlika u položaju tuženika koji je nekada u većini slučajeva bio izravan štetnik koji je odgovarao po pravilima OGZ-a kojima je odgovornost za drugog bila isključena, osim u slučajevima odgovornosti zakonskog zastupnika ili poslodavca koji bi zaposlio osobu koja je „ pogibeljna radi kakvoće tijela ili pameti “.

Danas je tuženik u postupcima naknade štete u velikoj većini slučajeva osiguravatelj i to po posebnom zakonu⁸⁶, a na temelju ugovorene police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti. Nesporno je da je pravo iz 19. stoljeća pozitivno utjecalo na razvoj prava 21. stoljeća.

Međutim, ne može se zanemariti gospodarski razvoj kojim je proširen krug obveznih odnosa te razvoj prometa temeljem kojeg su automobili i njihovo korištenje postali najveći uzrok štetnih događaja.

Posebno se ne smije zanemariti društveni razvoj. Ljudska prava nekada nisu postojala ili su bila na niskoj razini, kao primjerice u vrijeme kada je Zakon iz 1929. uveden, a danas su temelj ustavnog uređenja svih država o čijem poštivanju ovisi i autoritet države, ali i suda, kaznenog ili parničnog, koji odluke mora donositi poštujući ljudska prava određena Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Potpisivanjem Konvencije uvedena su ne samo nova pravna načela nego i novi sud - Europski sud za ljudska prava. Načelo vezanosti uvedeno je u bivšu državu prepisivanjem odredbi austrijskog zakona, a koju odredbu je US Austrije ukinuo prije 25 godina tvrdeći da je u očitoj suprotnosti s čl. 6 st. 1. EK koje svakom osigurava pravo da ga sasluša neovisan i nepristran sud koji treba donijeti odluku o zahtjevu i obvezi u građanskoj parnici.

Navedeni stav je bitan ili bi trebao biti bitan i za one pravne sustave koji su odredbe ove zakonske norme - doslovno prepisali. Ipak, zakoni su ostali isti, s izuzetkom Srbije, u kojoj je načelo ukinuto 2012. god. da bi 2014. god. presudi kaznenog suda bio vraćen isti značaj kakav je imala i u 19. stoljeću.

Riječ "postupak" podrazumijeva značenje napretka, a pravni sustavi koji su utemeljeni na austrijskom parničnom pravu nisu u pogledu načela vezanosti napravili nikakav napredak.

⁸⁶ Zakon o obveznim osiguranjima u prometu RH - ZOOP, Narodne novine 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14, Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostale odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti FBiH, Službene novine FBiH, br. 24/05, Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti R. Srbije, Službeni glasnik RS, br. 17/05, 64/06 i 12/09, pročišćen tekst 102/09, Zakon o obveznim zavarovanjima u prometu R. Slovenije, Uradni list RS, br. 93/2007.

Summary: The paper presents criminal judgments, attachment of litigation conviction in criminal proceedings, as well as the emergence of principles and reasons for its adoption and the Centennial History of the Principles, in effect for more than 100 years. It is understandable the legal and socio-political reasons for introducing this rule at the end of the 19th century in Austria, which was in force prescribed in the former since the adoption of the law in 1929. The authority of the criminal court ruling strengthens the authority of the judiciary, the investigative principle in criminal proceedings provides the maximum possible guarantees for the accurately identified facts on which the civil court verdict depends, and the introduction of a prohibition of different trials is justified the fact that the criminal tribunal would not be denied by another court ruling which is not criminal because it would be degrading to the reputation of this first. Once the same judge was judged in criminal and litigious proceedings, and comparing the then-court procedures of damages to today's situation, there is a clear difference in the position of the defendant who was once in most cases a direct pest who responded to the rules of the General Civil Law (OGZ) whose liability for the other was excluded, except in the case of the liability of the legal representative or employer who would employ a person who is "liable for the quality of the body or mind". Today, the defendant in the proceedings of damages in the vast majority of cases is an insurer by special on the basis of the contracted insurance policy of car liability. It is undisputed that the law of the 19th century has a positive impact on the development of the rights of the 21st century. However, economic development which has expanded the circle of compulsory relations and the development of traffic based on which cars and their use have become the biggest cause of adverse events cannot be neglected. In particular, social development must not be neglected. Human rights once existed or were at a low level, such as at a time when the law referred to in 1929. Introduced, and today the basis of constitutional planning of all states on whose respect depends both the authority of the state, but also the court, criminal or litigious, which must make decisions respecting human rights determined by the Convention for the Protection of Human rights and fundamental freedoms. The signing of the Convention introduced not only new legal principles but also a new court - the European Court of Human Rights. The principle of attachment was introduced in the former State by rewriting the provisions of the Austrian law. The aforementioned attitude is essential or should be important for those legal systems that are the provisions of this legal standard-literally prescribed. However, the laws remained the same, with the exception of Serbia, in which the principle was abolished 2012. The judgment of the criminal court was returned to the same significance as in the 19th century. The word "procedure" implies the meaning of progress, and legal systems based on Austrian civil law have not made any progress in terms of the principle of attachment.

Keywords: insurance contract, contract of compulsory insurance against automotive liability, insurance terms, complaints to the injured person, loss of insurance rights, risk increase, attachment of litigation conviction in criminal proceedings

Navedeni izvori i korištena literatura

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch- OGZ, JGS Nr. 946/1811.

Arandžević, Dragoljub: Predgovor, u: G. Neumann, Komentar građanskog parničnog postupka, knjiga 1, , 4. izd., preveo S. Gregović, Beograd, 1935., 3.

Cvjetićanin, Nenad: Komentar Zakona o parničnom postupku, 2011, <http://www.besplatnapravnopomoc.rs/prilozi-saradnika/komentar-zakona-o-parnicnom-postupku/>, (09.03.2015.)

Čepulo, Dalibor: Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.

Čizmić, Jozo: Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Privredna štampa, Sarajevo, 2009.

Đurđević, Zlata: Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol.16, br.2., Zagreb, 2009.

Đuričin, Biljana: Neki problemi uticaja krivične presude na parnicu po tužbi iz istog događaja, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 40, br. 2-3, Kultura, Beograd, 2002.

Đuričin, Biljana: Uticaj krivične presude na parnični postupak, magistarski rad, Podgorica 2002.

Engelsfeld, Neda: Povijest hrvatske države i prava : razdoblje od 18. do 20. stoljeća, 3. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2006.

Galić, Aleš: Obseg vezanosti na vmesno sodbo, Pravnik, br.7-9/1994.

Građanski, Borivoj: Odnos štete iz osuđujuće krivične presude i parnice de lege lata i de lege ferenda, Glasnik AKV, 12: 6/63.

Hrvatska enciklopedija , Leksikografski zavod, Zagreb, 2009.

Jakovljević, Dušan: Pravno dejstvo krivične presude u parnici za nakandu štete, Pravni život, br. 3., 1968.

Kaleb, Zorislav: Djelovanje kaznene presude na parnični postupak, Vizura, Zagreb, 2008.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - EK, Rim, 4.11.1950, Narodne novine, Međunarodni Ugovori, broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10.

Krešić, Mirela: Javno bilježništvo na hrvatsko-slavonskom pravnom području : 1859.-1941. , Časopis za suvremenu povijest, 1/2010.

Matić, Jadranka: Vezanost parničnog suda kaznenom i prekršajnom odlukom, Informator, 5/2007., 6.

Motor Car Act 1903, 3 Edw.7, c. 36.;

Neumann, Georg: Komentar građanskog parničnog postupka, knjiga 1-2, 4. izd., preveo S. Gregović, Beograd, 1935.

Perović, Slobodan: Prirodno pravo i odgovornost, u: V. Petrov et al, Završni dokument, opšte konstatacije, uvodna reč, poruke / Kopaonička škola prirodnog

- prava, 24. susret, Kopaonik 13-17.12.2011., Beograd, 2012.
- Poznić, Borivoje: Dejstvo krivične presude u parnici, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 6, Beograd, 1973.
- Poznić, Borivoje, Građansko procesno pravo, Savremena administracija, Beograd, 1965.
- Poznić, Borivoje: Uticaj krivične presude na parnicu, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, vol. 39, br. 1-3, 1991.
- Prijedlog zakona o parničnom postupku Republike Srbije, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-872.html>, (09.03.2015.)
- Presuda Ustavnog suda Austrije br. G73/89 od 12.10.1990. godine, broj zbirke 12504;
- Presuda Ustavnog sud Slovenije, Up-146/02 od 12.10.2004. <http://odlocitve.us-rs.si/documents/9c/07/up-146-02.pdf>, (10.03.15)
- Presuda Ustavnog sud Slovenije – potvrdno izdvojeno mišljenje sutkinje Wedam Lukić, Up-146/02 od 12.10.2004., <http://odlocitve.us-rs.si/documents/9c/07/up-146-02-lm-wedam.pdf>, (09.03.2015)
- Presuda Vrhovnog suda Slovenije, II Cp 2158/2014 od 10.09.2014,
- Rakić-Vodinelić, Vesna / Mrvić-Petrović, Nataša / Knežić-Popović, Dragana / Jovičić, Katarina / Ninković: Promene građanskog parničnog zakonodavstva u Srbiji, Beograd, 2004.
- Rješenje Ministarstva pravde i državne uprave R. Srbije, br.119-00-9/2012-08 od 11.09.2012.
- Rješidba Vrhovnog suda u Beču od 13.11.1859.
- Sedlo, Marko: Razvoj građanskog parničnog procesnog prava u SFRJ, Pravnik, br.93/2015.
- Stanković, Gordana: Dejstvo presude krivičnog suda u parničnom postupku, Pravni informator, br. 9, Beograd, 2008.
- Stanković, Gordana: Pripremanje promena Zakona o parničnom postupku, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br.1-2, Beograd, 2004.
- Šago, Dinka/ Pleić, Marija: Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 33, br. 2, 967, 2012.
- Triva, Siniša/ Dika, Mihajlo: Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004.
- Uzelac, Alan: Pravo na pošteno suđenje: opći i pravni aspekti čl. 6. St.1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u I. Radačić (ur.), Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011.
- Valjak, Valentino: „Bešte ljudi –ide auto:povijest automobilzma u Hrvatskoj“, Citroen klub Croatia, Zagreb 2012.

Verona, Ante / Zuglia, Srećko: Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama, Tisak Jugoslovenske štampe, Zagreb 1930.

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske – ZKP RH, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14.

Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine - ZKP FBiH, Službene novine FBiH, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 8/13 i 59/14.

Zakon o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 06.04.1941.god. i za vrijeme neprijateljske okupacije, Službeni list FNRJ 86/46.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 53/14 od 23.05.2014.

Zakon o obveznim osiguranjima u prometu Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14.

Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostale odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti FBiH, Službene novine FBiH, br. 24/05.

Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti R. Srbije, Službeni glasnik RS, br. 17/05, 64/06 i 12/09, pročišćen tekst 102/09.

Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu R. Slovenije, Uradni list RS, br. 93/2007.

Zakon o parničnom postupku FNRJ, Službeni list FNRJ 4/57.

Zakon o parničnom postupku SFRJ, Službeni list SFRJ 4/77.

Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine federacije BiH, broj 53/03, 73/05, 19/06.

Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13 i 89/14.

Zakon o parničnom postupku Republike Crne Gore Službeni list RCG, broj 22/2004 i 76/2006, US RCG, U br. 78/04 i 102/04 – 28/2005-31.

Zakon za parničnom postupku Republike Makedonije, Služben Vesnik, br.79/05.

Zakon o parničnom postupku Republike Slovenije, Službeni list SFRJ, br. 4/77, 36/77, 6/80, 20/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 14/88, 57/89, 20/90, 27/90, Uradni list RS, br. 19/94 i 26/99.

Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, Službeni glasnik RS, broj 72/2011.

Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama od 13. srpnja 1929., Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama - Zakon iz 1929., Službene novine, br.179/29

Zakon o ubrzanju parničnog postupka pred redovnim sudovima, Službeni list FNRJ 19/55

Zbirka sudskih odluka Vrhovnog suda Jugoslavije, knj 4. sv.2., odluka 223, 1959.

ZPP ekspertiza SE kolovoz 2011. god. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/news/vesti/>

zakon-o-parnicnom-postupku.html, (07.03.2015.)

Zivilprozessordnung – ZPO, RGBI br.1895/13.

Zuglia, Srećko; Građanski parnični postupak FNRJ, Školska knjiga, Zagreb, 1957.

Wedam Lukić, Dragica; Vmesna sodba, predhodna vprašanja in identična vprašanja vodškodninskih sporih“, u L. Ude (ur.), Pravni letopis 2012

Rakić-Vodinelić, Vesna / Mrvić-Petrović, Nataša / Knežić-Popović, Dragana / Jovičić, Katarina / Ninković: *Promene građanskog parničnog zakonodavstva u Srbiji*, Beograd, 2004.

Rješenje Ministarstva pravde i državne uprave R. Srbije, br.119-00-9/2012-08 od 11.09.2012.

Rješidba Vrhovnog suda u Beču od 13.11.1859.

Sedlo, Marko: Razvoj građanskog parničnog procesnog prava u SFRJ, *Pravnik*, br.93/2015.

Stanković, Gordana: Dejstvo presude krivičnog suda u parničnom postupku, *Pravni informator*, br. 9, Beograd, 2008.

Stanković, Gordana: Pripremanje promena Zakona o parničnom postupku, *Analiz Pravne fakulteta u Beogradu*, br.1-2, Beograd, 2004.

Šago, Dinka/ Pleić, Marija: Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, v. 33, br. 2, 967, 2012.

Triva, Siniša/ Dika, Mihajlo: *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004.

Uzelac, Alan: Pravo na pošteno suđenje: opći i pravni aspekti čl. 6. St.1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u I. Radačić (ur.), *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011.

Valjak, Valentino: „Bešte ljudi –ide auto:povijest automobilizma u Hrvatskoj“, Citroen klub Croatia, Zagreb 2012.

Verona, Ante / Zuglia, Srećko: *Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama*, Tisak Jugoslovenske štampe, Zagreb 1930.

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske – ZKP RH, *Narodne novine*, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14.

Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine - ZKP FBiH, *Službene novine FbiH*, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 8/ 13 i 59/14.

Zakon o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 06.04.1941.god. i za vrijeme neprijateljske okupacije, *Službeni list FNRJ* 86/46.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 53/14 od 23.05.2014.

Zakon o obveznim osiguranjima u prometu Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14.

Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostale odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti FBiH, *Službene novine FBiH*, br. 24/05.

Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti R. Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 17/05, 64/06 i 12/09, pročišćen tekst 102/09.

Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu R. Slovenije, *Uradni list RS*, br. 93/2007.

Zakon o parničnom postupku FNRJ, *Službeni list FNRJ* 4/57.

Zakon o parničnom postupku SFRJ, *Službeni list SFRJ* 4/77.

Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine federacije BiH*, broj 53/03, 73/05, 19/06.

Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13 i 89/14.

Zakon o parničnom postupku Republike Crne Gore *Službeni list RCG*, broj 22/2004 i 76/2006, US RCG, U br. 78/04 i 102/04 – 28/2005-31.

Zakon za parničnom postupku Republike Makedonije, *Služben Vesnik*, br.79/05.

Zakon o parničnom postupku Republike Slovenije, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/77, 6/80, 20/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 14/88, 57/89, 20/90, 27/90, *Uradni list RS*, br. 19/94 i 26/99.

Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, broj 72/2011.

Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama od 13. srpnja 1929., *Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama - Zakon iz 1929.*, *Službene novine*, br.179/29

Zakon o ubrzanju parničnog postupka pred redovnim sudovima, *Službeni list FNRJ* 19/55

Zbirka sudskih odluka Vrhovnog suda Jugoslavije, knj 4. sv.2., odluka 223, 1959.

ZPP ekspertiza SE kolovoz 2011. god. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/news/vesti/zakon-o-parnicnom-postupku.html>, (07.03.2015.)

Zivilprozessordnung – ZPO, RGB1 br.1895/13.

Zuglia, Srećko; *Građanski parnični postupak FNRJ*, Školska knjiga, Zagreb, 1957.

Wedam Lukić, Dragica; *Vmesna sodba, predhodna vprašanja in identična vprašanja vodškodninskih sporih*“, u L. Ude (ur.), *Pravni letopis 2012*, Ljubljana, 2012.